

REPORTAGE

Dutch design! (in een Duits kasteel)

In aanwezigheid van koningin Beatrix gaf zo'n beetje de hele Nederlandse designwereld acte de présence tijdens de heropening van het Duitse slot Oranienbaum. Dat is tot de nok toe gevuld met Nederlands ontwerp ter gelegenheid van de expositie Dutch Design - Huis van Oranje. Het behaagde de majesteit inderdaad.

PRODUCTIE JEEN BOETZEL | FOTOGRAFIE KASIA GATKOWSKA
TEKST JEROEN JUNTE

ENTREEKAMER JURK HANNA IS VAN VIKTOR & ROLF. OP DE VOORGROND HET GRILLIG GEVORMDE SERVIES DELICATE TEXTURES VAN LILIAN VAN DAAL. HET PORTRET VAN HENRIËTTE CATHARINA VAN NASSAU IS GEMAAKT DOOR CRISPIJN VAN DEN QUEBORN. **PARELKAMER** (LINKERPAGINA) ZWARTE JURK LINKS: PEARLS VAN ELS LUTGERINK, 'PAELKETTING' JEWELXLERY IS VAN ROSALIE DE KRUYF. SCHRIJF-TAFEL SCRINIUM KOMT VAN DE INTUÏTIEFABRIEK.

ZILVERKAMER MAARTEN
SPRUYT WAS MET TSUR
RESHEF VERANTWOORDELIJK
VOOR DE INRICHTING VAN DE
TENTOONSTELLING. VITRINE
LINKS: JUGUM AND ME &
MYSELF VAN PAULINE
BARENDSE. VITRINE
RECHTSVOOR: 1 KILO SILVER
VAN JAN MATTHESIJUS.
VITRINE RECHTSACHTER:
PIÈCES DE MILIEU III VAN
GÉSINE HACKENBERG. DE
ZILVEREN JURK OP DE
ZILVEREN PASPOP HEET
CAROLINE EN IS GEMAAKT
DOOR VIKTOR & ROLF.

*‘Toen ik het kasteel voor het
eerst bezocht en de luiken
opende, was ik verkocht’*

– Maarten Spruyt

‘De krachtige designobjecten van Hella Jongerius naast eeuwenoude serviezen. Dat was even puzzelen’

– Maarten Spruyt

REISKAMER IN DE VITRINE: GOLDEN TRAVEL ALTAR VAN HESTER VAN EEGHEN. OP DE ACHTERGROND EEN PORTRET VAN LOUISE, PRINSES VAN ANHALT-DESSAU, DOOR ANTOINE PESNE. **LINKERPAGINA** COLOURED VASES (SERIE #3) VAN HELLA JONGERIUS.

ROZE KAMER BANK THE RITS IS EEN ONTWERP VAN BERTJAN POT, OP DE ACHTERGROND ALOË-KUSSENTJES VAN ENGELIEN VAN DEN DOOL. JURK REFLECTI-ONS IS EEN CREATIE VAN JAN TAMINIAU. WENDY LEGRO & MAARTEN COLLIGNON ONTWIERPEN DE HANGENDE GRADIENT LAMP. RECHTS EEN PORTRET VAN MARIE LEOPOLDINE, PRINSES VAN ANHALT-DESSAU, GEMAAKT DOOR CHRISTOPH FRIEDRICH REINHOLD LISIEWSKY.

*‘Een ruimte die al zo veel sfeer heeft,
daar moet je niet te veel aan doen’*

– Maarten Spruyt

‘In deze verheven omgeving leek het me aardig om te spelen met de vraag wat schoonheid nou eigenlijk is’

– Bernard Heesen

ROUWKAMER HET VILTEN BOEKET IS EEN ONTWERP VAN DRIESSENS & VAN DEN BAAR, RECHTS VASE OBJECT VAN ESTHER STASSE. OP DE ACHTERGROND JURK IRRADIANCE VAN JAN TAMINIAU EN EEN PORTRET VAN LOUISE DE COLIGNY DOOR MICHEL VAN MIERVELT. **KRISTALKAMER** (LINKERPAGINA) SCHONE SCHIJN IS EEN GLAZEN INSTALLATIE VAN BERNARD HEESEN.

HERENKAMER (V.L.N.R.)
TAPIJT PLAYING WITH
TRADITION VAN RICHARD
HUTTEN, KOPEREN WIJN-
KOELER UNBEARABLE VAN
ALEXANDER PELIKAN,
ACHTTTIENDE-EEUWSE
POEDERDOOSJES EN EEN
SCHRIJFMAP VAN KONING
WILLEM I, PALM TREE
LEATHER BAGS VAN TJEERD
VEENHOVEN, BUREAU-
ACCESSOIRE UIT DE WORK
COLLECTION VAN DIRK VAN
HOFF, WATERKARAFFEN
VAN LOTTE DE RAADT EN
HOUSEWINE VAN SABINE
MARCELIS. OP DE ACHTER-
GROND LAMP MESHMATIC,
ONTWORPEN DOOR RICK
TEGELAAR.

Meer dan een halve eeuw stond het Duitse slot Oranienbaum leeg. Tot het deze zomer tot leven werd gekust. Met de expositie Dutch Design – Huis van Oranje is het zeventiende-eeuwse slot bij de stad Dessau voor het eerst open voor publiek. In een decor van historische pracht en praal zijn de bijna vijftig kamers ingericht met hedendaags design uit Nederland – meubels, sierraden, glaswerk, keramische gebruiksvoorwerpen, accessoires en handgemaakte couturestukken. Wat in de praktijk neer komt op een ruime selectie topstukken van onder anderen productontwerpers Marcel Wanders en Piet-Hein Eek, couturiers Viktor & Rolf en Jan Taminiau en textielkunstenaar Claudy Jongstra. En dat allemaal zo maar op het Oost-Duitse platteland.

De Oranje-geschiedenis van het slot gaat terug tot 1660, als de Duitse keurvorst Johan Georg II von Anhalt-Dessau zijn vrouw Henriëtte Catharina van Nassau het stadje Nischwitz cadeau doet. Deze dochter van de Nederlandse stadhouder Frederik Hendrik en Amalia van Solms geeft het de naam Oranienbaum. De Nederlandse bouwmeester Cornelis Ryckwaert krijgt opdracht het dorp te renoveren en het barokke Schloss Oranienbaum te bouwen, met daarbij een park in Nederlandse stijl. 'De expositie is een eigentijdse invulling van dit Oranje-verleden,' zegt Nicole Uniquole, die de tentoonstelling heeft samengesteld.

Slot Oranienbaum is geen Versailles of Buckingham Palace, zegt stylist Maarten Spruyt, die de uitdagende taak had Dutch Design – Huis van Oranje in te richten.

Neem alleen al die oranje buitenmuren. Ook binnen heeft het niet de grandeur van bijvoorbeeld de Spiegelzaal van de Zonnekoning; de fletse vloeren kraken en sommige zalen kunnen wel een likje verf gebruiken. 'Slot Oranienbaum heeft daardoor iets wat al die bekende paleizen niet hebben. Juist die imperfectie maakt het zo bijzonder. De eerste keer dat ik hier de luiken opende en dat stof zag opwarrelen... Zo ziet een sprookjeskasteel er dus uit.' Ook niet onbelangrijk: het heeft een menselijke maat. Spruyt: 'Het is groot genoeg om te verdwalen, maar je verdrinkt er niet in.'

Honderden museumzalen richtte Spruyt de afgelopen tien jaar in. Na een succesvolle carrière als modestylis – hij werkte met toonaangevende fotografen als Mario Testino en Inez van Lamsweerde – ontwierp hij

met interieurarchitect Tsur Reshef beweerde exposities als Mode Loves Kunst in het Gemeentemuseum in Den Haag en Art Nouveau in het Singermuseum in Laren. 'Maar zo'n ruimte als dit, is natuurlijk een droom.' Al moest hij zich voegen naar het kasteel. 'Je mocht er geen spijker in de muur slaan. Om een kroonluchter van Edward van Vliet aan het plafond te kunnen hangen, moesten we met een laserpen op zoek naar oorspronkelijke gaten in het plafond.'

Dialoog aangaan

Tijdens de DDR-dictatuur kwijnde het slot weg als regionaal archief. Inmiddels is een deel gerestaureerd, onder het toezicht van van beschermvrouw koningin Beatrix. 'Maar juist die doorleefde oude kamers zijn eigenlijk mooier,' zegt Spruyt. In deze

karakteristieke vertrekken laat hij het moderne Dutch design een dialoog aangaan met de historische collectie, waarvoor de samenstellers de unieke kans kregen om objecten van het Koninklijk Huisarchief te lenen. Onder de talrijke schilderijen bevindt zich werk van Jan Lievens en Govert Flinck en zeer bijzonder zilverwerk. 'Stel je voor, van die krachtige designobjecten van bijvoorbeeld Hella Jongerius waar eeuwenoude serviezen naast moeten. En dan ook nog eens in een decor van vergane glorie. Dat was puzzelen.' De oplossing vond Spruyt in een terughoudende vormgeving. 'We hebben gewerkt met voorzetwanden in de kleur van de muren. Soms is onduidelijk of iets er altijd al was of dat het onze inbreng is. Een ruimte die al zo veel sfeer heeft, daar moet je niet te veel aan doen.' »

ORANJEZAAL (LINKS) DIEDERICK KRAAIJEVELD MAAKTE HET HOUTEN PORTRET VAN PRINSES MÁXIMA. DE OORFAUTEUIL IS EEN ONTWERP VAN STUDIO MAKINK & BEY (PROOF), BEHANG ORANGE BIRDS VAN STUDIO WOUTER DOLK. **ZONNEKAMER** SUN EYE VAN PAUL DE VRIES IS EEN LED-LAMP MET EEN ARMATUUR VAN BLADGOUD. PORTRET VAN HENRIETTA ANNE STUART, PRINSES VAN ENGELAND, DOOR JEAN NOCRET. **RECHTS** MAARTEN SPRUYT (LINKS) EN TSUR RESHEF GAVEN DE EXPOSITIE VORM.

Dutch Designers

Bernard Heesen De kitsch voorbij

Of hij een tafel van ongeveer acht bij één meter wilde vullen met nieuw werk – dat was zo ongeveer de vraag die Bernard Heesen (1958) kreeg. De glaskunstenaar kreeg daarmee als enige de opdracht om speciaal voor deze expositie nieuw werk te maken. ‘Dat staat opgesteld in de Kristal- en Spiegelzaal, de enige zaal die al helemaal af is.’ Het is niet voor het eerst dat Heesen werk maakt voor een historische locatie, ook in de Trèveszaal op het Binnenhof is zijn glaskunst te zien. Hoewel zijn objecten meestal opvallen door sprekende kleuren koos Heesen in Oranienbaum juist voor transparant glas. ‘Ik heb me laten inspireren door het negentiende-eeuw-

se glaswerk. De zelfgeblazen objecten hebben een uitbundige ornamentiek. Dat heb ik gecombineerd met goedkoop geperst glas dat zelfs de kitsch voorbij is, zo uit de kringloopwinkel. In de verheven omgeving van slot Oranienbaum leek het me wel aardig om te spelen met de vraag wat schoonheid nou eigenlijk is. Vandaar ook dat ik het Schone Schijn heb genoemd.’ Heesen vervaardigt zijn glaskunst in zijn eigen glasblazerij iets buiten Leerdam. Deze ambachtelijke werkplaats werd opgericht door zijn vader, Willem Heesen, een pionier in de glaskunst. Net als zijn vader maakt Bernard Heesen expressieve, soms surrealistische glasobjecten. Een terugkerend element in zijn oeuvre is de zwarte spiegel, ook in de Spiegelzaal hangen deze aan de muur. De spiegels worden vaak geassocieerd met een somber mensbeeld. Al ziet de maker dat anders: ‘Het zijn gewoon heerlijke objecten om te maken.’

Hella Jongerius Kleur bekennen

Hella Jongerius (1963) houdt niet van perfectie. In haar ontwerpen zitten altijd kleine afwijkingen. Soms zelfs regelrechte imperfecties, die de sporen van het maakproces tonen. Ze voelt zich dan ook helemaal thuis in slot Oranienbaum, met zijn rafelige muren en tochtige ramen. ‘Je ziet de verschillende tijdzones door elkaar lopen. Ik vind het wel verfrissend om op deze manier te renoveren, het oude omarmen naast ruimtes die wél worden opgefrist. Er is al veel erfgoed kapotgemaakt omdat het na de renovatie te keurig is en het geen authenticiteit meer ademt.’

De laatste jaren buigt Jongerius zich vanuit haar atelier in Berlijn bijna hoofdzakelijk over kleur. Voor merken als Camper en Vitra bedacht ze kleurenwaaiers die als uitgangspunten dienen voor de collecties. In Oranienbaum is haar Coloured Vases (serie #3) te zien, een installatie van driehonderd vazen waarmee ze met aardewerkfabriek Koninklijke Tichelaar onderzoek deed naar kleur. Haar kleurfascinatie werd gevoed door frustratie. ‘Ik merkte dat mijn producten nooit de juiste kleur kregen. Kan niet, werd me altijd gezegd. Wat in de praktijk zo veel betekent als: te duur. Om tinten donkerder te maken wordt uit besparing zwart pigment toegevoegd. Maar als je daarvoor contrasterende kleuren gebruikt, zoals kunstschilders die rood verdonkeren met groen, dan worden de nuances veel dieper.’ Ze is dan ook gecharmeerd van het kleurenpalet in Oranienbaum, dat door de tijd is gerijpt. ‘Je ziet dat er tijd overheen is gegaan, dat maakt het mooi. Het toont hoe tijdloos een palet kan zijn.’

*‘Het lijkt alsof mijn lamp
er al eeuwen hangt’*

– Edward van Vliet

Edward van Vliet

Eigentijdse sprookjeslamp

Een kasteel zonder kroonluchter, dat kan natuurlijk niet. Aan de omvang van de lampen werd vroeger zelfs de status van de kasteelheer afgemeten. Dan ligt de keuze voor een lamp van Edward van Vliet (1965) voor de hand. De Amsterdamse ontwerper grossiert in extraverte ontwerpen die uitstekend tot hun recht komen in het sprookjesachtige

decor van een echt kasteel. Neem alleen al de naam van de imposante hanglamp, Odette Odile. ‘De lamp is vernoemd naar het hoofdpersonage van het befaamde ballet Het Zwanenmeer.’ Van Vliet ontwierp de lamp voor het Italiaanse Italamp. ‘De lamp is vervaardigd van Swarovski-kristal en mat porselein dat is afgebakken in biscuit. Deze onderdelen worden bijeengehouden met een leren koord, waarmee de lamp langer of

korter kan worden gemaakt.’ Door het gebruik van zowel power-leds als retro-fits verspreidt de Odette Odile een sprookjesachtige schittering én functioneel licht. ‘Gelukkig is in Oranienbaum een complete kamer gereserveerd voor de kroonluchter, zodat die de ruimte krijgt. Het lijkt alsof de lamp er al eeuwen hangt, tegelijkertijd oogt hij heel eigentijds. Die verwarring maakt de presentatie bijzonder.’

Paul Heijnen De binnenstebuiten-kast

Eigenlijk zijn alle kasten hetzelfde. De buitenkant is mooi afgewerkt en de scharnieren en de constructie zijn verstopt. Heel voorstelbaar dus eigenlijk, vindt Paul Heijnen (1983). Daarom besloot de jonge ontwerper het eens precies andersom te doen. ‘Van binnen is mijn Constructed Cabinet helemaal glad en strak afgewerkt. De scharnieren bevinden zich aan de buitenkant en zijn uitgewerkt tot decoratie.’ Door de hoekige esthetiek vormt de kast een scherp contrast met het sprookjesachtige kasteel. Tegelijkertijd wordt de robuuste en monumentale uitstraling versterkt door dit historische decor, meent Heijnen. Voor zijn afstuderen aan de Design Academy Eindhoven in 2010 deed Heijnen onderzoek naar de traditionele scharnieren in keukenkastjes. ‘Deze zijn opgebouwd uit wel zeven of acht onderdelen. Die scharnier heb ik vervolgens verfraaid en uitvergroot. Mijn Constructed Cabinet oogt weliswaar zwaar en log, maar is juist heel makkelijk in gebruik.’

‘Ik besloot de constructie eens in het zicht te laten’
– Paul Heijnen

Spijkers & Spijkers Daar was laatst een meisje loos

Je zou het niet zeggen, maar de jurk die de vrouwelijke vormen op subtiele manier benadrukt, van ontwerpduo Spijkers & Spijkers, is geïnspireerd op een kinderliedje. ‘De jurk behoort tot de tweede lijn van S/S, het label dat we in 2010 zijn gestart,’ vertelt Truus Spijkers, die het modelabel samen met haar tweelingzus Riet Spijkers runt. ‘De inspiratie was Daar was laatst een meisje loos. Dat driehonderd jaar oude kinderliedje gaat eigenlijk over de eerste feministe, die zelfstandig de wereldzeeën wil bevaren. Dit verhaal hebben we op de jurk verbeeld met delftsblauwe tegeltjes.’

Dit thema van de sterke vrouw sluit naadloos aan bij Henriëtte Catharina van Oranje-Nassau. ‘Die ook een pittige tante was, heb ik begrepen,’ zegt Truus Spijkers. Daarnaast voelt het modeduo ook een sterke verwantschap met het Dutch design dat nu in het slot wordt getoond, zoals de sieraden van Ted Noten en de ambachtelijke vazen van Hella Jongerius. ‘Over deze producten is net iets langer doorgedacht. Ze hebben een visuele rijkdom en gelaagdheid die kenmerkend is voor de Nederlandse vormgeving. Dat geldt ook voor onze delftsblauwe jurk. De kleuren zijn prachtig, daarnaast is het een ode aan de sterke, onafhankelijke vrouw.’

Bijzonder aan de presentatie in slot Oranienbaum was de ‘hereniging’ met Maarten Spruyt, die vorig jaar ook de inrichting verzorgde van de solo-expositie van Spijkers & Spijkers in het Museum voor Moderne Kunst in Arnhem. ‘Zonder dat je het doorhebt, heeft hij een zware stempel op deze expositie gedrukt.’

Barbara Broekman Ode aan markante vorstin

‘Juist dat tijdrovende, die eindeloze herhaling van handelingen, dat is waarom ik zo van ambacht houd,’ zegt Barbara Broekman (1955). De Amsterdamse kunstenaar gebruikt hoofdzakelijk textiel, van wol tot synthetische garens. Ze werkt met ambachtslieden in India, maar net zo makkelijk met de computergestuurde weefmachines van het Textiellab in Tilburg. ‘Daarom voel ik me helemaal thuis op deze expositie, waar oud en nieuw, ambacht en technologie samenkomen.’ Naast textiel gebruikt ze geregeld fotografie, in figuratieve beelden. Voor de expositie in Oranienbaum maakte ze bijvoorbeeld een enorme fotoprint van een schilderij van Henriëtte Catharina. ‘Omdat ze meer bezit had dan haar man was ze feitelijk de baas in dit slot. De artistieke rijkdom hier is geheel aan haar te danken. Ze moet een sterke, intrigerende vrouw zijn geweest.’ De eigentijdse print van een schilderij van Jan Mytens uit 1666 werd door Broekman aangekleed met ouderwetse meubels. ‘Haar jurk is bewerkt met satijnen bandjes en in het haar zitten machinaal geborduurde bloemen. Dit werk is een ode aan de eigenzinnigheid van deze markante vorstin.’

Ted Noten Verhaal van een femme fatale

‘Aan de muur hangt een schilderij van een deftige vorstin met een parelketting. En dan staat op die tafel ervoor dat ultramoderne werk van mij. Een handtas van transparant acryllaat met daarin een handvol ringen, de oogst van alle mannen die een femme fatale heeft versleten. Geweldig toch, ha ha!’ Dat soort verhalen, daar kan sieradenontwerper Ted Noten (1958) wel wat mee. Hij verwierf internationale roem met sieraden waarin allerlei voorwerpen in transparante kunststof zijn gegoten, zoals een snuffe cocaïne of een dood muisje. Tegelijkertijd is hij een ambachtelijk sieradenmaker gebleven. ‘Veel mensen hebben een kistje vol ringen die ze hebben geërfd. Ze durven ze niet te laten omsmelten, maar ze willen ze ook niet dragen omdat het niet hun smaak is. Mijn handtas is een oplossing voor dit probleem.’

Dat zijn sieraden niet altijd draagbaar zijn, deert Noten niet. Hij is vooral een verhalenverteller. Dat hoeven overigens geen gemakkelijke verhalen te zijn. Zo werd The Pistol Saints, een doorzichtige handtas met een echte Baretta, op last van de politie van een expositie in het Stedelijk Museum in Amsterdam verwijderd en vervolgens vernietigd, het zou in strijd zijn met de Wapenwet. Waar de meeste exposanten in Oranienbaum een dromerig kasteel zien, daar heeft Noten vooral oog voor de verborgen historie. ‘De Muur is alweer twintig jaar geleden gevallen en toch zie je zelfs in dit kasteel nog de grauwe sluier van de DDR. Dat is toch veel interessanter dan zo’n Versailles waar alles mooi is opgepoetst.’

Melvin Anderson Een glazen boeket

Van glaskunstenaar Melvin Anderson (1944) staan in Oranienbaum drie zwarte rozen van glas. ‘Ik heb eerst een transparante vorm geblazen. Daarover zitten een laag zwart glas en een transparante glaslager. Deze buitenste laag is gezandstraald en vervolgens gepolijst.’ Het resultaat is een object met een unieke textuur. Van een afstand lijken de sierobjecten van fluweel. Wat geen toeval is. In een vorig leven maakte de flamboyante Anderson naam als stoffenontwerper met uitbundige dessins voor bekende modehuizen en interieurlabels. Twaalf jaar geleden verruilde hij textiel voor glas. ‘De modewereld is zo vluchtig. Je moet voortdu-

rend nieuwe stoffen maken. Daarbij vergaat stof na verloop van tijd. Ik wilde ook wel eens iets blijvends maken.’ Al zijn de invloeden van zijn eerste loopbaan nog zichtbaar. ‘Mijn glaswerk oogt zacht, terwijl het keihard is. Iedereen wil het aanraken, wat natuurlijk prima is. Ook breng ik vaak patronen aan in het glaswerk.’ Boven alles is zijn glaskunst beïnvloed door zijn Caribische roots. ‘Ik ben geboren op Aruba. Dat zie je terug in de kleuren. Maar minstens zo aanwezig is mijn Britse opvoeding. Ik houd niet van schreeuwerige objecten. Een roos mag best zwart zijn.’ ☺

De expositie Dutch Design – Huis van Oranje is te zien tot eind september, www.oranienbaumexhibition.com.